

PS VAN EEN REDACTEUR

De eeuwigdurende twist over (het gebrek aan) moraal en de betaalde liefde*

Janine Janssen

Op 14 februari, Valentijnsdag, geven geliefden elkaar kleine attenties. Wij associëren deze winterse dag met sentimentaliteit en romantiek. Maar het begon ooit heel anders. Het is overigens niet helemaal duidelijk aan welke Sint-Valentinus we deze dag te danken hebben. Er was in de derde eeuw zowel een Romeinse priester die door het zwaard om het leven kwam als een bisschop met dezelfde naam. Die laatste verloor zijn hoofd niet aan de liefde, maar op het hakblok als martelaar.¹ Toen Proud, de belangenvereniging voor sekswerkers, in 2016 een jaar bestond, besloten zij dat te vieren door de dag na Valentijnsdag uit te roepen tot de Dag van de Betaalde Liefde. Daar waar menig lezer wellicht verrast is door de bloedige levenseindes van beide Valentijns, die in schril contrast staan met de mierzoete commerciële happening waartoe het liefdesfeest inmiddels is verworpen, zullen er wellicht ook lezers zijn die moeite hebben om een link te leggen tussen sekswerk en trotse professionals. En daarmee raken we meteen het hart van een tot op heden actuele discussie: die over de moraal – of het ontbreken daarvan – in het sekswerk.

Legaal of illegaal?

Internationaal en ook hier te lande leefde bij de vrouwenbeweging lange tijd de opvatting dat sekswerk per definitie een vorm van geweld is. In de jaren tachtig van de afgelopen eeuw werd in Nederlandse feministische kringen echter gehamerd op het zelfbeschikkingsrecht van vrouwen. Vrouwen wisten zelf wel wat goed voor hen was en een keuze voor sekswerk was derhalve niet uitgesloten. In liberale sferen werd gedacht in termen van een markt waarop sekswerkers een product aanboden. Prostitutie is in Nederland niet strafbaar geweest, maar sinds 1911 was er wel een bordeelverbod, dat overigens niet al te fanatiek werd gehandhaafd: bordelen werden getolereerd en er werd ingegrepen bij bijvoorbeeld overlast. Met de komst van het eerste kabinet-Kok in 1994 had het CDA, dat mordicus

* Prof. dr. Janine Janssen is hoofd onderzoek van het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld van de Nationale Politie, lector Veiligheid in Afhankelijkheidsrelaties aan Avans Hogeschool, bijzonder hoogleraar Rechtsantropologie aan de Open Universiteit en voorzitter van de redactie van PROCES.

1 W. Zaaij, *Alle heiligen. Heiligenkalender voor Nederland en Vlaanderen*, Rijswijk: Elmar 2004.

tegen sekswerk was, het nakijken en werd er een wetsvoorstel opgesteld om het bordeelverbod op te heffen. Uiteindelijk was het dan zover in 2000.² Maar maakt het gegeven dat over legaal sekswerk ook belasting wordt betaald het tot een activiteit op de arbeidsmarkt als elke andere?

Complex werkveld

We zijn twintig jaar verder en een unisono antwoord op de vraag of sekswerk gewoon werk is, wordt nog steeds niet gegeven. De meningen lopen uiteen van ‘de vraag naar betaalde liefde is van alle tijden, dus reguleer het maar want je komt er toch niet vanaf’ tot zedenprekers die de hele sector volledig uit willen bannen. Je zou kunnen zeggen dat er een groep is die beweert dat het allemaal eigen keuze en vrije wil is, een groep die alleen maar slachtoffers ziet van seksueel grensoverschrijdend gedrag, allerhande vormen van geweld en mensenhandel, en een groep die een gevarieerd beeld waarneemt.³

Macht en afhankelijkheid versus vrije wil

Persoonlijk voel ik me het meest aangetrokken tot die derde groep en zie ik het landschap van het sekswerk als gevarieerd en complex. Die complexiteit heeft te maken met het gegeven dat macht en afhankelijkheid een rol spelen op deze ‘markt’ en dat zijn nog steeds belangrijke thema’s op het gebied van emancipatie van vrouwen. Je zou bijna denken dat toeval niet bestaat, want kort na Valentijnsdag en de Dag van de Betaalde Liefde staan we op 8 maart al weer stil bij Internationale Vrouwendag. De vraag is steeds hoe vrijwillig een keuze voor sekswerk is: is er nog sprake van vrijwilligheid als je geen andere uitweg ziet om schulden af te lossen?

Stigmatisering en risico’s

Daarnaast draagt de negatieve beeldvorming van het werk bij aan die ingewikkeldheid. Hoe progressief je ook denkt te zijn, al met al kan ik me nog steeds niet voorstellen dat er jongens en meisjes zijn die thuis blij aan hun ouders hun rapport laten zien en er dan in één adem bij vertellen dat ze later als sekswerker aan de slag willen. Mocht dat toch gebeuren, dan zullen de ouders ongetwijfeld tot tranen geroerd zijn, maar niet door onverholen trots. Terecht of niet, het beroep heeft een andere uitstraling dan dat van buschauffeur of jurist. Er kleeft een stigma aan. Dat kwam pijnlijk tot uiting in de nasleep van #MeToo. Door sekswerkers is aangegeven dat zij tijdens de uitvoering van hun werk ook met grensoverschrijdend gedrag te maken hebben. Maar op de een of andere manier wordt dat

2 Zie ook de literatuurstudie van Kennisinstituut voor Vrouwengeschiedenis en Emancipatie Atria uit 2016: <https://s3-eu-central-1.amazonaws.com/atria-nl/wp-content/uploads/2016/06/28165635/Literatuurstudie-Prostitutie-21.pdf>.

3 R. Weitzner, ‘Sociology of Sex Work’, *Annual Review of Sociology* 2009, 35, p. 213-234.

niet altijd gezien vanwege de lage status van het werk.⁴ Het denken in termen van ‘eigen schuld, dikke bult’ vergroot de risico’s voor potentiële slachtoffers die werkzaam zijn in het sekswerk. Er wordt dan ook geopperd dat een betere status van het werk bij zal dragen aan het verkleinen van veiligheidsrisico’s. Wat is nou de moraal van dit verhaal? Met een eenduidig antwoord kom ik hier ook niet. Maar dat hoeft ook niet. Wat ik zo mooi vind aan het idee achter de Dag van de Betaalde Liefde is dat het van de beroepsgroep zelf komt. Er zijn bibliotheken vol geschreven door moraalridders, politici en wetenschappers, maar over één ding zouden we het toch allemaal eens moeten zijn: of je nu ondernemende persoonlijkheden ziet of slachtoffers: laten we vooral goed luisteren naar wat deze mensen zelf van hun werk vinden.

4 Zie ook <https://everydayfeminism.com/2018/01/sex-workers-and-me-too/>.